48ԲԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2786

ՇՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

1331 ՐԷՊԻԼ ԷՎԷԼ 27 — 1913 ՓԵՏՐՎԱՐ 27 — 12

JOURNAL ARMÉNIEN
MANZOUMI-I-EFKIAR
54, Grand' Rue ie la S. Porte, 54
Constantinople
ՏԷՐ ՍԻՍՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Տ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՕՐՈՒՆ Կ'ՈՒՂՂՈՒՄ ԱՄԷՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ա. ՊԱՌԼԻՍ ՊԱՏՊԸ ԱԼԻ ՀԱՍՏԷՍԻ, ԹԻՒ 54
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆՍ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԵՑ ՉԱՆ ՏՐՈՒԻԲ

Մանզումէի Էֆքեար

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՕՐԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

منظومهٔ افکار ارمنیجه یومی غزته
صاحب امتیاز اوحانس فرید
اداره خانه‌سی باب عالی جاده‌سنده نومره ۵۴

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՆԽԻԿ	ՏԱՐԵԿ.	ՎԵՑԱՄՍ.	ԵՐՄՍ.
Պոլսոյ համար	80 Ղ.	45	25 Ղ.
Գաւառներու համար	80 »	45	25 »
Արտասահմանի »	25 Ֆր.	14	8 Ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տող 5 գրշ., մէկէ աւելի դրութիւնք ծանուցմանց համար ՆԵՐԿԱՅԻՆ ԳՆՈՒԵՍՆԵՐ

10 ՓԱՐԱ

❀ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ ❀

10 ՓԱՐԱ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Այսօր երեք հարիւր տարի է որ Միշէլ Թէօտորովիչ Բօմանօֆ Ռուսիոյ գահը բարձրացաւ։ Երկպառակուած Ռուսիան «հաւաքիչ»ի մը պէտք ունէր, որուն հաստատ հեղինակութիւնը դուրս քաշէր զինքը անիշխանութենէ։ Այսպէս սկզբնաւորող կայսերական գերդաստանը երեք դարու ընթացքի մէջ հինգ-վեց դարու վրայ բաժնուեցաւ։ Ռուսիա իր Զարերէն կաղմուած, այսօր կ'ընծայէ ուժի և զարգացումի հիանալի տեսարան մը։ Ֆրանսա իր բոլոր պատմով կ'ընկերակցի զինակից երկրին ազգային ուրախութեան։

Արդի Ասիան վրդովող նոր գաղափարներու ալիքին մէջ հայրենասիրական կապը պահած է իր բոլոր ուժգնութիւնը, և առանց պատճառի չէ որ մեծ կայսրութիւնը կը գտնէ, կայսերական ընտանիքին իր կապակցութեան մէջ, իր միութեան կենդանի խորհրդանշանը։ Միւնոյն բեմիմ-դութեան մէջ, իր միութեան կենդանի խորհրդանշանը։ Ինչ կ'ըլլար Ռուսիան, ները չեն կրնար պատշաճիլ տարբեր երկիրներու։ Ինչ կ'ըլլար Ռուսիան, եթէ ճանչնար ուրիշ ազգերու կրած կամ անոնցմէ օգտուած փոփոխութիւնները։ Ո՛վ որ տեսական և վերացական վարդապետութիւններէն անդին կը տեսնէ ու կը ճանչնայ ռուսական մարմինին բարդութիւնը, այս խնդիրը մէ՛կ պատասխան միայն կը վերցնէ։

Ռուսիա, Տէրութեանց հաճախմբութեան մէջ, Եւրոպայի մէջ, վերջին դարուն ընթացքին, ո՛չ միայն փառաւոր այլ խորապէս յարգելի դեր մը կատարեց։ Նաբոլէոն Ա.ի անխոհեմ քաղաքականութեան դէմ օրինաւորապէս իր ինքնավարութիւնը պաշտպանելէ վերջ, անշահախնդրութեամբ կատարեց գերի Սլաւները ազատագրելու իր պաշտօնը։ Շարժումն մէջ դրաւ ազգային հիանալի շարժումը, որուն արդիւնքներուն արտայայտութիւնը տեսանք վեց ամիսէ ի վեր։ Ամենուրեք այլուր Ռուսիոյ բարեւ եղաւ հաւասարակշռութեան և խաղաղութեան արտադրիչ մը։

Քսաներորդ դարու սկիզբէն ի վեր, ներքին կարեւոր յեղաշրջութիւններ դրեց։ Անցաւ խղճի բոլոր ա՛յն տագնապներէն որոնց մէջէն անցած են Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդները։ Իր մեծագոյն արժանիքներէն մին ա՛ն եղաւ որ նուազագոյն չափին վերածեց յեղաշրջութեանց անհրաժեշտ եղող ցնցումները։ Ցոյց տուաւ, որ կայսեր կամքով կոչուեցաւ ազգութեան բաղձանքը ներկայացնելու առանդական միահեծանութեան խորհուրդներուն մէջ, իր տեղը բռնեց և իր դերը կը կատարէ հանրային շահերուն աւագոյն կերպով։ Այսօրուան հանդէսները բան մը պիտի աւելցնեն այս ներդաշնակութեան վրայ, քանի որ Նիքոլա Բ.ի վեհանձնութիւնը ուզեց որ հայրենիքն այս տօնը ներումի ալ տօնը ըլլայ։

Բան և աւելի տարիներէ ի վեր, Ռուսիա Ֆրանսայի զինակիցն է։ Հանրապետութիւնը՝ կայսրութենէն աւելի հեռատես, կրցաւ չպահպանել և հաստատել ա՛ն համակրութիւնները որոնք երկար տարիներ ի վեր կ'ընծայէին, և ժողովրդական կառավարութիւնը այսպէս դարմանեց Նաբոլէոնի Դ.ի սխալը։ Այս զինակցութիւնը, այսուհետև ժամանակէն փորձուած եւ զօրացած, հա տարապէս գնահատուած է երկու ժողովուրդներէն։ Կրնա կը միացնէ։ Հարկին փորձառութենէն հրահանգուած են գործնականապէս կիրարկելու զայն և ամէն օր։ Մ. Տէլքասէի ի մտոյ Բեգերպուրգ ժամանումը անոնց ստուգութիւն կուտայ թէ երեկի սխալները պիտի չկրկնուին վաղը և թէ զինակցութիւնը պիտի բերէ իր բոլոր պտուղները։

Այս զինակցութիւնը ամէն ժամանակէ աւելի անխուսափելի է Եւրոպայի հաւասարակշռութեան, այսինքն խաղաղութեան։ Քանի մը տեղութեանց կողմէ որոշուած սպառազինութիւնները երկնակ Զինակցութիւնը կը պարտաւորեն իր ուժերը հասցնել իրենց բարձրագոյն աստիճանին։ Ֆրանսական կառավարութիւնը այս պարտականութեան համաձայնութիւնը պատրաստ հանդիսացուց զինքը։ Ռուս կառավարութիւնը միեւնոյն դիտաւորութիւններով ոգեւորուած կը յայտնէ ինքզինքը։ Ցորչափ երկու զինակից երկիրները յարատեւեն այս դիրքին մէջ, պատերազմին վտանգները ահարկու պիտի չըլլան։ Ֆրանսա և Ռուսիա իրենց պարտականութիւնը պիտի կատարեն հանդէպ աշխարհի խաղաղութեան զինուորական զոհողութիւններով, զորս կ'ընդունին ցնծութեամբ։

Այս է ոգին որով Ֆրանսա Ռուսիայէն կը խնդրէ միաբանիլ իրեն հետ պատմական այս մեծ օրուան փայլին։ Բարիզ և Ֆրանսա այսօր կը հաղորդակցին միեւնոյն զգացումներով զինակից կայսրութեան հետ։ Ֆրանսա հաւատք ունի Ռուսիոյ վրայ, ինչպէս վերջինը Ֆրանսայի վրայ։ Եթէ սպառնալիք մը մէջտեղ գայ, երկու միացեալ բանակները պիտի խլեսին։ Քանի որ թուլացում մը կայ այսօր օրակարգին վրայ և Արեւելք կը դիմէ դէպի խաղաղեցում, չմթնցնենք հորիզոնը վերակոչումով ա՛ն վճռական դերին՝ զոր պիտի կատարէ զինակցութիւնը վտանգի պարագային։ Ժամը ուրախութեան է։ Ֆրանսա Ռուսիոյ կայսերական ընտանիքին, ռուս կառավարութեան, ռուս բանակին, ռուս ժողովուրդին կ'ուղղէ իր սրտագին և հաւատարիմ համակրութեան տուրքը, իր զինակիցներուն մէջ միեւնոյն զգացումներուն արձագանգը գտնելուն վրայ վստահ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՂԴԱԴԻՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Դիմանք որ այս պահուս Եւրոպայի մէջ օրուան խնդիրը Պալքանեան պատերազմը չէ։— անիկա այլեւս իր հետաքրքրութիւնը կորսնցուցած է, վախճանը յայտնի ըլլալով։— Օրուան խնդիրը ապառաջինութիւնն է դարձեալ, որուն օրինակը տուաւ Գերմանիա, և որուն ա՛յնքան շուտ և կորովի կերպով հետեւեցաւ Ֆրանսա, երկին երեք տարուան բարձրացնելով զինուորական ծառայութիւնը, զոր քանի մը տարիէ ի վեր երկու տարուան վերածած էր։ Ռուսիա իր զինակցին հետեւելով, ան ալ քանի մը զօրաքանակ պիտի աւելցնէ, և Աւստրիա ու Իտալիա պիտի չուշանան իրենց զինակցին հետեւելու, և անդին Անգլիա իր ցամաքային բանակը պատճառելի և տեւական քանակութեան մը բարձրացնելու համար քանի մը ծրագիրներ մեւնոյն ժամանակ կը քննէ։

Անա մեծ հարցը այսօր Եւրոպայի մէջ, ուր կը կասկածուի թէ մէկ երկու տարիէն իրաւ աշխարհ սարսռելու մեծ պատերազմի մը ակնառաս պիտի ըլլայ։

Սպառազինութեանց այս խնդիրը Ֆրանսայի և Գերմանիոյ ընկերվարականներուն փոխադարձ դիրքն ալ մէջտեղ հանած է։ Ընկերվարութեան Ֆրանսայի «Պայրաղաբ» ժօռէս իր սպառնալանքն հետ մեծ դարձի վրայ է երեսփ. ժողովին մէջ, հակառակուելու համար նոր զինուորական վարկերուն և երեք տարուան ծառայութեան։ Գերմանիոյ սոցիալական սպառնալիքներուն դէմ Ֆրանսայի ազգութիւնը պահպանելու գործին մէջ կառավարութիւն և Սրեսփ. ժողովի բուռուռ մեծամասնութիւնը համամիտ են արդէն։ Բայց ցոյց տալու համար Ֆրանսայի և գերման ընկերվարականներուն ազգային ոգին տարբերութիւնը, ֆըբանական թերթ մը քովէ քով կը դնէ զինուորական նոր վարկերուն հանդէպ երկու ազգերուն ընկերվարականներուն քանած ընթացքը և բանեցուցած լեզուն։

Հեռաքրքրութեան համար, և միւս կողմէ ընկերվարականներու ազգ. ոգին ցամաքելիութիւնը ապացուցանելու համար, հոս կը դնենք այս հեռաքրքրաշարժ բաղդատական պակերը, ցոյց տալով միեւնոյն ատեն թէ ընկերվարութիւնը իր տարբեր երեւոյթներով ա՛ր քան անպատառ զարդապետութիւն մըն է խան ազգերու բաղդատութիւն մը նպով Պեռլինեան մը մէջ, ուր ընդհանրապէս ազգայնական ոգին արթնութիւնը անհրաժեշտ է։

Երբ պատերազմական նախարար Մ. Էթիէն բեմ բարձրացաւ երեք տարուան օրինագծին վրայ իր շարժաբերներուն յայտագիրը կարդալու համար, Մ. Ժօռէս և իր բարեկամները անոր ձայնը ծածկեցին հայհոյութեամբ.—

ԷՏՈՒԱՌ ՎԱՇԵԱՆ.— Կը բաղձանք ոճրապարտ գործի մը դէմ...

ԺՕՌԷՍ.— Աւիկա խենթութիւն է։

ԳՕԼԼԻ.— Անկեղ՛ բէաքէօնը...

ԷՏՈՒԱՌ ՎԱՇԵԱՆ.— Հանրապետութեան դէմ ուրուած մահացու հարուած մըն է ասիկա։

ԺՕՌԷՍ.— Հանրապետութեան դէմ և Ֆրանսայի դէմ ոճիր մըն է ասիկա։

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Անկեղ՛ պատերազմը։

ԳՕԼԼԻ.— Անկեղ՛ բէաքէօնը։ Անկեցէ՛ բրաւոքնը։

ԺՕՌԷՍ.— Անկեղ՛ կայրութիւնը։

ԳՕԼԼԻ.— Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը։ Անկեցէ՛ բէաքէօնը։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Պէտք չէ որ այս ձեւին ասկ բաղաքէք։ Եթէ այս խառնաշփոթութիւնը շարունակուի, պիտի պարտաւորիմ նիստը դադրեցնել, և պատասխանատուութիւնը դուք պիտի ըլլաք։

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Կեցցէ՛ Հանրապետութիւն։

ԷՄԻԼ ՏԻՒՄԱ.— Անկեղ՛ կայրութիւնը։ Անկեղ՛ պատերազմը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ.— Ինձմէ առաջ պիտի յդնէք, պարոնե՛ր։

ԳՕԼԼԻ.— Պատերա՛զմ պատերազմին դէմ։

ԷՄԻԼ ՏԻՒՄԱ.— Պատերա՛զմ ատանձնաձնարհեալներուն դէմ։

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Բէաքէօն, բէաքէօն։

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Մատնութի՛ւն, մատնութի՛ւն։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Ո՛չ, պարոնե՛ր, բայց թաղա՞ւնք որ երկիրը ճանչնայ ասոնց արժէքը։

ԷՄԻԼ ՏԻՒՄԱ.— Պատերազմինք պոնաժուանեանն դէմ, ոչինք բնաւ զինուոր չեն։ Անկեցի՛ ատանձնաձնարհեալները։

ԷՐԻՒԼՆ ՌՕՆԵԱՆ.— Անկեղ՛ կայրութիւնը։

ԷՏՈՒԱՌ ՎԱՇԵԱՆ.— Անկեղ՛ կառավարութիւնը։ Անկեղ՛ պատերազմը։

Եւ ամբողջ ժամ մը գրէթէ, ասանցմէ դուրս, սա՛ ձեւով ազգաբեր։— Աւուրապանե՛ր, սրիկաներու խո՛մբ, շանանձուկնե՛ր, Մաքսիցիստնե՛ր, յեղուզանե՛ր, միեւնոյն ատեն դրսեւորներն ալ երերցընելով։

Հիմա դառնանք նոյն նիւթին վրայ գերման Ռայխսթակին արձանագրութեանց պաշտօնաթերթին և տեսնենք թէ գերման ընկերվարականները ինչ գիրք բռնեցին, որոնք Ռայխսթակին մէջ թիւով 110 հոգի են։ Լսենք թէ նիստին սկիզբէն իսկ գերման ընկերվարականներուն դիրքը կատարելապէս ուղիղ և չփոփոխելու։ Ոչ մէկ ազազակ, ինքզինքը յարգող կուսակցութեան մը վայելուչ հանդարտութիւն. լրջութիւնը հոս խմբակցութեան մը, որ ազգին կոչմէ իր ընտանված փոխանորդութիւնը բռնաւ չանպատուեր։ Արտասանուած ճառերուն մէջ ալ ինչ ինչ հատուածներ կան, զորս կ'արժէ ներկայացնել ընթերցողներուն։

Անա նախ թէ ի՞նչպէս Մ. Շրէյբ (գերմանի երեսփոխան) կը պատերազմէ ընկերվարականներուն դիրքը ելմսական յանձնաժողովի մէջ.—

Գոհաւոր եմ հաստատել հոս թէ ընկերվարական երեսփոխան մը ելմսական յանձնաժողովի մէջ յայտարարեց որ բաց յայտ է թէ ազգային ժողովի մը պաշտպան, զօրաշնչ, Ռուսիոյ կոչմէ յարձակումի մը պահուն գերման ընկերվարականները իրենց բոլոր այժը պիտի գործածեն հայրենիքին ծառայութեան։ Այս յայտարարութիւնը անմոռանալի կերպով յաւանդմամբ մը է, ա՛յնքան աւելի ուրախացուցիչ որ այդ խօսքերը արտասանուեան ընկերվարական կուսակցութեան ա՛ն անդամին կողմէ, որ, կուսակցութեան վերջին համաժողովին մէջ, ամէնէն անուղղակներէն մին կ'երեւար մեզի։»

Որուն պատասխանեց ընկերվարական Շեֆ։ քլէ.—

«Երեսփոխան Շրէյբ յայտարարեց թէ ընկերվարականները իրենց դիրքը փոխած էին ելմսական յանձնաժողովի մէջ։ Ասիկա սխալ է, մենք փոխած չենք մեր տեսակէտը, այլ միայն յայտարարած ենք որ, ան պարագային երբ Ռուսիա Գերմանիոյ վրայ յարձակի, մենք ձեռքերնիս գրպանիս պիտի չմնանք, երբ խորամանկն ուրիշները երկու քաղաքներու մեր մը գործը։ Հիմա թէ ինքզինքնիս պիտի պաշտպանենք։ Թո՛ղ բան մեզի թէ մենք տակէն տարբեր ե՞րբ հակառակ ընթացք ունեցանք։ Մեզ ընկերվարականներս միշտ կ'ամբաստանեն թէ հայրենիքի մասնիչներ ենք, որովհետեւ կը մերժենք քուէարկել զինուորական օրէնքները։ Մակայն մենք յայտարարած ենք ասիկա.— «Եթէ Գերմանիա օր մը յարձակում կրէ ռաստ Տէրութենէն մը կողմէ, զոր օրինակ, Ռուսիոյ կողմէ, բացայայտ է թէ Գերմանիա ինքզինքը պիտի պաշտպանէ։»

Եւ աւելի անդին.

«Մի՛ մոռնաք, պարոնե՛ր, թէ մենք ընկերվարականներս կը տիրենք ա՛ն երկիրը ուր ձեռք ենք և ուր մեծցած ենք։ Մենք կը ջանանք բարեկել այս երկրին կացութիւնը։ Այսպէս մենք լաւագոյն բարեկամներն ենք հայրենիքին, որքան կարելի է ենթադրել։»

Կամ ասկայն.

«Մենք վնեք մտանե՛ր, պարոնե՛ր, բանակը չնչնի։»

Ընկերվարական Մ. Նոսքէ նոյն նիստին մէջ այդ խնդրոյն վրայ անդրադառնալով.

«Ցանձնաժողովին մէջ յայտարարութիւններս վրայ չար խօսուեցաւ, պարոնե՛ր։ Ազգային պաշտպանութեան խնդրոյն վրայ ինչպէս որ ընկերվարական կուսակցութեան բանած դիրքին վրայ, կատարելապէս բնական է։ Մենք երբեք գաղափարը ունեցած չենք անպաշտպան թողնելու հայրենիքն առհմանգլուխները։»

Ընկերվարական Հասոզ այսպէս կ'արտայայտուի.—

«Պարոնե՛ր, բարեկամներս ոչ մէն մինքն կ'անցընէ անպաշտպան թողուլ գերման կայրութիւնը։ Սակայն արդեն մեր բոլոր ուժով հակառակիլ մեր ժողովուրդին մէկ մասին մէջ յայտնուած աշխարհական փառասիրութիւններուն։ Ա՛ռ բանով, բացայայտ կ'ըլլայ թէ մենք խիստ քնական կը համարենք պաշտպանել մեր երկիրը ատրատուս յարձակումներու դէմ, որոնք առանց այս ժամուս չեն թուիր մեզի։»

Ընկերվարականները, խոսաբ կը բաղդեն պնդանաղական Մ. Կանդի այն մեղադրանքին դէմ թէ իրենք պատրաստ չեն ամէն բան գոնել հայրենիքին համար։

«Մենք ապաքրաւած ենք սա՛ճամղամով թէ պէտք է ամէն ինչ գոնել մեր հայրենիքին համար, և դուք, պարո՛ն ընկերվարականներ, հակառակ կը ասիրնցիք։»

Ընկերվարական Կրամաուբր կը հաստատէ գերման ընկերվարականներուն հայրենասիրութիւնը.—

«Երեսփոխան կանց մեզ կը մեղադրէ թէ հայրենիք չունինք։ Ասիկա ուսիր ծանր արհամարհանք, նախատինք կարելի չէ երեւակայել։ Երեսփոխան կանց յայտարարեց թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը կ'ապտծանէ երիտասարդութեան միտքը։ Այդպիսի յարձակումի մը պիտի պատասխանեմ թէ մենք ընկերվարականներս ամենաջերմ փափաք ունինք որ մանկութիւնը ստանայ քաղաքացիական և բարոյական ա՛յնպիսի դաստիարակութիւն մը որ բաւական ցոլ ընէ զայն գիմադրելու ամէն վտանգներու, որ կրնան պատեալ մեր հայրենիքին։»

Մրեանոն նիստին մէջ Մ. Կրաբանաւբր կը խնդրէ որ ընկերվարականներն ալ կարենան պարտիլ։

Եպրպանցնենք։

Գերմանիոյ և Ֆրանսայի մէջ կատարուած այս դիտողութիւնները գինուորական օրինագիծ մը կը ներկայացնէ։ Գերմանիոյ և Ֆրանսայի մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը, վարդ պետութեան հնազանդելու համար, պարտաւոր է մերժել այդպիսի օրինագիծերու քուէարկութիւնը։

Բայց Գերմանիոյ մէջ ընկերվարականներուն միակ հոգն է վճռականութեան առնն իրենց ուղիղ ընթացքով ապացուցանել, իրենց հաստատել թէ ինչ կերպով կ'ըմբռնեն իրենք ազգային գոյութիւնը և ի՛նչ պաշտամունք կը տածեն գերման կայրութեան համար։

Ֆրանսայի մէջ ընկերվարականներուն միակ հոգն է խնդրել պատերազմական նախարարին ձայնը, նախաբարձ կառավարութիւնը և ծաղրել մեծամասնութիւնը, առանց բան մը ընելու Ֆրանսայի և ազգային պարտականութեանց վրայ։

Այս տարբերութիւնը տարաբաժնելու համար, քիչու յիշատակութիւն եւս։ 1906 Սեպտեմբերին Մանայսի ընկերվարական համաժողովին մէջ, Մ. Պեբել կը յայտարարէ.—

«Մեր իրաւունքն որ պատերազմի մը յայտարարութեան պահուն ընդհանուր գործադուլ պայթեցնենք, այն ատեն իրա՛ւունք պիտի տան ըլլանք կատարելու թէ՝ մեզի չնայելէ։

Իսկ Մ. Ժաուրէ 1907ին ուրիշ համաժողովի մը մէջ կը պատասխանէ.—

«Պրոլէտարիային պարտականութիւնն է, եթէ պատերազմը իրենց կամքին հակառակ պատահուրն իրենց վրայ վար դնել իրենց յանձնուած հրացանը, ո՛չ թէ ատամնազարդելու համար, այլ յեղան փոխութիւն հանելով տանկնելու համար ենթապարտ կառավարութիւնը։»

Այսպէս դիտելի կը տեսնուի գերման ընկերվարականներուն և Ֆրանսայի ընկերվարականներուն փոխադիրքը։ Գերման ընկերվարականները Գերմանացի են. ա՛յ պիտի հաստատի նեղ թէ Ֆրանսայի ընկերվարականները Ֆրանսացի են և իբրեւ Ֆրանսացի կը գործեն։

ՍԵՌԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄԸ

Սովորութիւն դրած ենք ամերիկեանները դէմ խօսիլ չարաւնակ։ Իրաւ է որ անոնցմէ չատերը բոլորովին անմեղադրելի չեն։ Բայց գիտէ՞ք տրդնօք որ այսօր մեր երեքքառասնդին վրայ գրեթէ հինգուսէս միլիոն պարտաւորեալ ամերիկներ կան։ Վերջին վիճակագրութիւնները կը հաստատեն միլիոնի մը հոգեր այս տարի մէկուկէս միլիոնի կը հասնին այս մինչեւ ցոցիս ապրող մարդկային տեսին ներկայացուցչութիւնը։ Բայց երկու տեսակը։ Հասարակ կերպով կը նշանանն այս պարտականները համաձայնարին կազմութեան, և այդերը հինգուսէս միլիոն աւելի են։ Հետեւաբար, ենթադրելով թէ բոլոր կիները կազմած են կամ տարիքնին եկանին պէտ անանց կարգուելու ապահով է, հինգուսէս Ֆրիսն արուներ անժխտելիօրէն դատապարտուած են ամուրիութեան։

Այս թիւը զգալապէս պէտք է աւելցընել, քանի որ կարգուելիք ամէն օրիորդ ունող չունենար։ Հաշիւը աւելի ճիշդ ընելու համար, պէտք է նկատի առնել նաեւ բազմակիները՝ որոնք իրենց բացառիկ գործածութեան մեծաչարն ըրած են մէկէ աւելի կիներ։ Սակայն իւրացուցիչներու այս դատակարգը երբեմն ամանն կ'ելլայ։ Մորմոնները հրաժարած ըլլալով բազմակնութենէն ի յարգանս Մորմոնի՝ որ մահացու մեղք կ'որակէր զայն։

Երբեւ տեսերան բաշխումը երկրի երկիր կը տարբերի։ Եւրոպայի մէջ 1027 կիներու դէմ 1000 արու կան։ Ուստ քանակօրէն Եւրոպայինները պարտաւորուած են հրաժարիլ ընտանեկան ուրախութիւններէ, ուրիշ խնդիր՝ եթէ ուրդնն կարդալի դեղերներուն կամ սեւերուն կեա։ Ուստի ամբողջ աշխարհի մասնաւոր ամուսիններուն ամբողջութեան հայրենասիրուած վիճակագրական ջանքերնը ընտաւ արժէք չունի Եւրոպայի արուներուն համար, որոնք ընդհանրապէս ունեն դժուարաբերութիւնը ունին միայն։ Կիսան անտարակոյս ակար ազդեցութիւն մը միայն ունի այս քաներուն վրայ, քանի որ Աֆրիկէ միեւնոյն պարագային մէջ է, քիչ մը աւելի ծանրաբեռնով, այսինքն 1045 կին 1000 երիկ մարդու համար։ Աւոր հակառակ, Ամերիկայի մէջ 1000 արուի դէմ կայ 964 կին, Աֆրիկայի մէջ 961 և Աւստրալիոյ մէջ 937։ Ինչ ինչ երկրամասեր մասնաւորապէս խստաբար համամասութիւններ ի՛ընծայեն։ Ալասքա հազար երիկ մարդու դէմ 389 կին ունի միայն։

Ակէց աւելի լաւ բան կ'ըլլայ, միթէ։ Ցաւալի է թէ կիներուն համար նախընտրելի է փոքրամասնութեան մէջ մնալը։ Պիւսէին մէջ... իգական բացով ապրող երկիրներուն մէջ կիներ պերճանքի ապարկայ մը կ'ըլլայ, հազուագիւտ և թանկագին ապրանք մը, բերմը կը չատցնէ և կենայ իր պայմանները դնել։

Այսպէս կը պատնիշ խնդրանքի և մասնաւորի օրէնքը։ Ուրեմն գեղանազարդ երիկ մարդն է։ Ան ալ իր տաւելութիւնը կը ստանայ ա՛ն երկիրներուն մէջ, ուր կիներ խիստ տատ է, և արդարեւ Եւրոպայի մէջ միջնադարդ ընտանիքներուն ասվորական սկզբունքն է թէ մանչերը ապահովապէս ազջիկ պիտի գտնեն կարգուելու համար, բաւական է որ փոքրաւ ունենան, մինչ աղջիկները ազգապի մասնն միեւնոյն երաշխաւորութիւնները չունին, եթէ խիստ գեղեցիկ և շատ օժտուած չըլլան։ Սակայն իդեալնին յաւելուածական մասը այրը կ'ենթադրէ ուրիշ վտանգի մը, որ կը կոչուի ֆէմինիզմ։ Անգլիա, քուէպահանջ կիներուն հայրենիքը, մին է ա՛ն ազգերէն, ուր չկարգուած կիներ ամենն աւելի քազմաթիւ են։ Ամէն ինչ կարծել կուտայ որ եթէ համամասաբար աւելի դին չկենար Մեծն Բրիտանիոյ մէջ, և Աւստրալիոյ պէս ըլլար, Մը. Լոյտ Ճորջի ամուսնացած անամարդ օրը պիտի չանուէր։ Անոնցմէ շատերուն կարգուելու անհարաւորութիւնը լաւագոյն փաստը կը կազմէ ի նպաստ ֆէմինիզմի։

Տարակոյս չկայ թէ ամբոխութիւնն ու մայրութիւնը կնոջ ճշմարիտ կոչումը կը մնան. բայց խիստ յաճախ իր նպատակէն չեղած կոչում մը կ'ըլլայ։ Ո՛չ ամուսնոյն ոչ զաւակ չունեցող կիներուն ապրուստն են քրիստ համար կեանք մը չունի, և նախ ապրուստին ճարել։ Մ. Էմիլ Ժակէ նոյնքան որամասութեամբ որքան ճշդութեամբ ըսաւ թէ ամէն կին ֆէմինիստի գաղափարներու թշնամի ա՛մէն երիկ մարդու իրաւունք ունի պատասխանելու։ Լա՛ւ, բայց կարգուեցէ՛ք ուշնին ինձի հետ։

Սակայն չափազանցութիւն կ'ըլլայ պնդելը թէ ֆէմինիզմը հանդիսներ միայն կ'ընծայէ երիկ մարդու։ Մ. Պեբիէ

ԱՆՄԱՀԱՆ ԳՈՎԱԳԱՆՈՒՄ

ԳԱՐՆԱՆ ՎԱՂՈ Ց.ՊՈՂՈՍՅԱՆԻՆ

ՀԱՅԱԿԱՆ ԼԱՎ

Ոչ միայն ինչպես ասում է ասացվածքը, գարնանը ամեն ինչ ծաղկում է, ոչ միայն բնությունը, ոչ միայն ծառերը, ոչ միայն թռչունները, ոչ միայն մեղուները, ոչ միայն ամենուրեք գարնանային ոգեշնչումներ, ոչ միայն գարնանային տրամադրություններ, ոչ միայն գարնանային հոգեբանություն, ոչ միայն գարնանային ինքնազգացողություն, ոչ միայն գարնանային ինքնաբուխ ստեղծագործություն, ոչ միայն գարնանային ինքնաբուխ գրականություն, ոչ միայն գարնանային ինքնաբուխ գրական ստեղծագործ

Եւ մինչ ասածս միմիայն հեղգությունս բնութագրելու բառն է, նաև իսկապես իրականությունից զրկված, մարմնի գործունեությունս միանգամայն գիտակցության գերակայությանը ենթարկելու ամենամեծ ջանքերն եմ գործադրում։ Ամենուրեք ինձ հետ է գրիչս, ամենուրեք ինձ հետ է գրքույկս

— Կարելի թե լաւ ոգի էք, Տէր ողորմած...

Նազարոյ ամ հարցնէր զոր ցրտկեր վայ էր։

— Է. արդեն ամա ասիկա մի պուտկնէ ձեղ, բա-տար Բարեկամ ինչ կերպով։ Ես տեսած եմ ... ամ ինչ մարդ էր։ Ամ ասածնիդ հետ ... ամ ինչ մարդ էր։ Ես տեսած եմ։ ... ամ ինչ մարդ էր։ Ամ ասածնիդ հետ